

УДК 371.3+821.161.2

Ю. М. КОШАРА

м. Миколаїв

pegas082001@ya.ru

ПРО СТАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ З ПІДРУЧНИКОМ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ОСНОВНА ШКОЛА)

У статті розкривається наявний стан самостійної роботи учнів основної школи з підручником української літератури, наводяться дані методичних спостережень та контрольних робіт.

Ключові слова: самостійна пізнавальна діяльність, робота учнів з підручником, констатувальні зрізи, діагностика навчальних досягнень, рівень знань, рівень умінь.

Розвиток національної школи тісно пов'язаний з рівнем навчання української літератури та якістю предметних знань і вмінь, ціннісних орієнтацій, загалом того, що становить основу літературної компетентності учнів. Ефективність шкільної літературної освіти визначається здатністю учнів самостійно навчатися, у тому числі – працювати з підручником. У цьому зв'язку нас цікавить передусім наявний стан самостійної роботи учнів з підручником української літератури. Для його визначення проведено констатувальні зрізи у 5–8 класах. Первинну діагностику здійснено в умовах «традиційної» методики серед учнів шкіл Миколаївської, Херсонської та Запорізької областей. Всього діагностуванням охоплено 51 учитель української літератури та 1301 учень, із них: 307 учнів п'ятих класів, 345 учнів шостих класів, 304 учнів сьомих класів, 345 учнів восьмих класів.

Констатувальні зрізи передбачали виконання таких завдань:

- виявити ступінь зацікавленості школярів у формуванні вмінь самостійної роботи з підручником на уроках української літератури;
- визначити стан фахової готовності вчителя літератури до організації самостійної роботи учнів з підручником;
- виявити й проаналізувати основні причини читацьких труднощів школярів;
- встановити рівні сформованості в учнів 5–8-х класів умінь самостійно працювати з підручником.

Для виконання цих завдань використано такі емпіричні методи дослідження: педаго-

гічне спостереження, анкетування вчителів та учнів, аналіз календарних і поурочних планів учителів, індивідуальні бесіди з педагогами, школярами та їхніми батьками, самостійні роботи учнів 5–8-х класів.

Під час спостереження бралися до уваги основні *фактори впливу* на продуктивність навчання, серед яких на передньому плані перебувають навчальні мотиви (1 місце), ставлення до навчання (2 місце) і вміння навчатися (3 місце) [5].

Учням були запропоновані анкети з п'яти закритих запитань (пропонувалися варіанти відповідей):

1. Вкажіть свій рівень знань з української літератури:

а) початковий; б) середній; в) достатній; г) високий.

2. Визначте своє ставлення до навчання української літератури?

а) з інтересом; б) байдуже; в) коли як; г) інше.

3. Яке ваше ставлення до самостійної роботи з підручником української літератури? (*можна вказати декілька*):

а) виконую із задоволенням; б) це не цікаво і важко; в) це не потрібно; г) дуже хвилююсь під час виконання і тому маю негативне ставлення до будь-якої самостійної роботи.

4. Охарактеризуйте зміст підручника з літератури:

а) перевантажений творами; б) цікаві твори; в) потрібні (або ні) теоретичні й критичні матеріали; г) цікаві (або ні) відомості про письменників.

5. Яких умінь роботи з книгою вам не вистачає:

а) аналізувати твори; б) застосовувати теоретико-літературні знання; в) використовувати критичні матеріали з літератури; г) самостійно пояснювати зміст прочитаного твору.

6. Чи розвиваєте свої вміння працювати самостійно:

а) так; б) ні; в) за допомогою вчителя; г) за допомогою репетитора.

Письмове опитування учнів підтвердило актуальність порушеної проблеми: 48% учнів виявили байдуже ставлення до самостійної роботи з підручником. Головною спонукою у навчанні таких вихованців є лише прагнення уникнути покарання, що свідчить про низький рівень їхньої самосвідомості. Учні загалом не задумуються про зміст підручника, його складові, не завжди пов'язують успіхи у навчанні з роботою над матеріалом цієї навчальної книги. Вони звикли чути від учителя, що головне – це знати (тобто – переказати) зміст твору.

Більшість респондентів (39%) вважають, що їм потрібна допомога дорослих для підняття рівня успішності, а саме: додаткові заняття з учителем (39%) або репетитором (23%); дехто розраховує на себе, а хтось – на допомогу батьків та інших родичів. Немало учнів (18%) визначають причиною своєї неуспішності навчальне перевантаження. Однак мало хто вказує на необхідність спеціального розвитку в них умінь працювати з книгою, як художньою, так і навчальною.

Причини учнівських труднощів у навчанні криються і в творчій лабораторії вчителя-словесника. За допомогою опитування вдалося встановити що загалом вони добре обізнані з навчальними проблемами учнів 5–8 класів, звертають увагу на формування позитивної мотивації до навчання й розвитку мислення, дієвим засобом розвивального навчання вважають індивідуальні пізнавальні завдання. Водночас помітні суперечності у відповідях учителів засвідчують їхню недостатню зорієнтованість у виборі доцільних методів і форм навчання. Перевантаження модними ігровими технологіями, наприклад, відволікає школярів від проникнення в смис-

лові глибини твору та від цілеспрямованої роботи над розвитком умінь аналізувати прочитане. Частина опитаних словесників використовує певні схеми навчальної роботи, однак ігнорує застосування більш детальних алгоритмів, що пояснюється недостатньою розробленістю в методичних працях різноманітних орієнтованих основ читацьких дій для вивчення конкретних художніх творів, що допомогло б учителеві самостійно й оперативно адаптувати їх до певних педагогічних умов. Основними причинами недостатньої сформованості в учнів умінь самостійної роботи з підручником учителі називають їхні низькі навчальні можливості, однак не зосереджуються на засобах підвищення продуктивності навчання, зокрема на процесі формування вмінь працювати самостійно, у тому числі – з підручником літератури.

Реальний стан учнівських умінь самостійно здобувати літературні знання, передусім із підручника-хрестоматії (5–8 класи), допомогли виявити і спеціальні контрольні роботи, які включали завдання до опрацювання основних структурних частин змісту шкільного підручника: художніх творів, теорії літератури та літературної критики. Розробка завдань здійснювалася на основі вимог Державного стандарту [1] та навчальних програм з української літератури [6] до рівня загальноосвітньої підготовки учнів, з урахуванням рекомендацій Н. Пастушенка та Р. Пастушенка, щодо діагностування літературних знань і вмінь учнів [2].

Контрольні завдання і запитання склалися з двох частин і застосувалися з метою комплексної перевірки: а) залишкових знань учнів; б) умінь самостійної роботи з підручником. Рівні навчальних досягнень учнів встановлювалися на основі таких показників:

Високий рівень.

«12 б.» – Учень володіє матеріалом і певними вміннями аналізу літературного твору, здатністю до самостійного виконання навчальних завдань; самостійно створює зв'язне висловлювання відповідно до мовленнєвої ситуації; аналізує різні погляди на той самий предмет, добирає за підручником переконливі аргументи на користь власної позиції, усвідомлює можливості використати ту чи іншу

інформацію, у тому числі – з підручника для розв'язання певних життєвих проблем; відповідь у цілому відзначається багатством слововживання, граматичною правильністю.

«11 б.» – Учень володіє матеріалом, певними вміннями й аналізу художнього твору, адекватно оцінює літературні явища; самостійно будує послідовний, повний текст, висловлює свої думки, зіставляє їх з думками однокласників, уміє пов'язати обговорюваний предмет з власним життєвим досвідом, добирає з підручника переконливі докази для обґрунтування тієї чи іншої позиції, відповідь відзначається багатством словника, точністю слововживання, стилістичною єдністю, граматичною правильністю.

«10 б.» – Учень володіє матеріалом і навичками аналізу літературного твору, самостійно використовуючи матеріал підручника оцінює окремі літературні явища, самостійно будує послідовний, повний текст, висловлює власну думку, певним чином аргументує різні погляди на проблему; виявляє багатство словника, граматичні правильність, стильову єдність і виразність тексту; допускає незначні недоліки за одним із критеріїв.

Достатній рівень.

«9 б.» – Учень володіє матеріалом і певними вміннями аналізу літературного твору, використовуючи матеріал підручника систематизує набуті знання; самостійно будує послідовний, повний, логічно викладений текст, розкриває тему, висловлює головну думку; вдало добирає лексичні засоби, однак припускається окремих недоліків (до двох).

«8 б.» – Учень володіє матеріалом, аналізує текст під керівництвом учителя, за допомогою підручника самостійно будує достатньо повне, осмислене, вдале висловлювання, проте припускається кількох фактичних помилок (до трьох); наявні деякі помилки в мовному оформленні.

«7 б.» – Учень володіє матеріалом і навичками аналізу літературного твору за поданим учителем зразком, створює, використовуючи підручник достатньо повний, зв'язний, з елементами самостійних суджень текст; лексичні засоби дібрані вдало, але допущено окремі недоліки (до чотирьох): відхилення від теми, порушення послідовності її викладу, головна

думка не аргументується; допускаються помилки в мовному оформленні.

Середній рівень.

«6 б.» – Учень знає зміст твору, переказує значну його частину; виклад є загалом зв'язним, тема в цілому розкрита, але відповідь характеризується недоліками (до п'яти): її репродуктивністю, неаргументованістю, не завжди вдалий добір слів та ін.; мовне оформлення не бездоганне. Недостатньо використовується матеріал підручника.

«5 б.» – Учень знає зміст твору, переказує окрему його частину; висловлювання в цілому є завершеним, тема переважно розкрита, але наявні недоліки (до шести): поверховість розкриття теми, відсутність основної думки, брак єдності стилю та ін.; мовне оформлення не бездоганне. Недостатньо використовується матеріал підручника.

«4 б.» – Учень має уявлення про зміст твору, здатний переказати його частину; висловлювання характеризується певною завершеністю, проте позначене низкою недоліків (до семи): неповнота і поверховість у висвітленні теми, порушення послідовності викладу, не розрізняються основна й другорядна інформація, добір слів не завжди вдалий тощо; мовне оформлення із значною кількістю помилок. Недостатньо використовується матеріал підручника.

Початковий рівень.

«3 б.» – Учень розуміє навчальний матеріал, дає відповідь у вигляді поверхового висловлювання, яке ще не є зв'язним текстом; хибує на непослідовність викладу, пропуск фрагментів, важливих для розуміння думки; лексика збіднена; є численні помилки в мовному оформленні відповіді. Недостатні навички самостійної роботи з підручником.

«2 б.» – Учень розуміє навчальний матеріал; будує окремі фрагменти висловлювання; лексика збіднена; є багато помилок у мовному оформленні відповіді. Недостатні навички самостійної роботи з підручником.

«1 б.» – Учень відтворює матеріал, називаючи окремі факти; використовує окремі, не пов'язані між собою уривчасті речення; лексика висловлювання збіднена; багато помилок у мовному оформленні відповіді. Недостатні навички самостійної роботи з підручником.

Для визначення рівнів сформованості в учнів умінь самостійно працювати з підручником української літератури розроблено такі критерії:

- здатність вдумливо читати і самостійно пояснювати ідейно-естетичне значення художнього твору в єдності його змісту і форми;
- здатність повно і правильно усвідомлювати літературознавчі відомості й успішно застосувати їх для вивчення художнього твору;
- здатність усвідомлювати власні розумові дії, обирати доцільні форми і методи самостійної роботи з підручником та оцінювати її успішність.

У 5–8 класах під час констатувальних зрізів застосували такі завдання:

5 клас

I рівень (рецептивний)

1. Назвіть автора казки «Близнята»:

а) І. Липа; б) І. Франко; в) М. Коцюбинський; г) О. Сенатович.

2. Вкажіть назву царства, яке давало кожному те, що йому бракувало:

а) Британське; б) Турецьке; в) Англійське.

3. Опишіть подарунок, який дістався першому сину.

II рівень (репродуктивний)

1. Використовуючи матеріал підручника, скажіть, визначення якого поняття подано нижче:

«Неритмічна мова, близька за своїм звучанням до розмовної – це ...»?

2. Поясніть, посилаючись на підручник різницю між народною казкою і літературною.

III рівень (конструктивний)

1. Опишіть, спираючись на статтю підручника про І. Липу, дитячі захоплення письменника.

2. Якими прагненнями відрізнялися близнята?

IV рівень (творчий)

1. Який подарунок, що дістався близням там ви хотіли б отримати? Поясніть, чому?

2. Розкрийте, використовуючи матеріал підручника, значення твору, особливості авторської оповіді в ньому.

6 клас

I рівень (рецептивний)

1. Вкажіть автора оповідання «Федько-халамидник»:

а) В. Винниченко; б) І. Франко; в) М. Коцюбинський; г) Т. Шевченко.

2. Назвіть, яку пташку виграв Толя у Федька (за оповіданням В. Винниченка «Федько-халамидник»):

а) чижики; б) жайворонка; в) горобця; г) лелеку.

3. Поясніть значення слова «халамидник».

II рівень (репродуктивний)

1. Назвіть, використовуючи підручник, літературного героя, довкола якого відбувається основна дія у виучуваному творі, що найглибше розкриває його характер.

2. Визначення якого поняття подано нижче:

«Епічний твір, у якому описуються незвичайні або небезпечні події, сюжет розвивається швидко, інтригуюче, діють сильні яскраві герої – це ...» ?

III рівень (конструктивний)

1. Які цікаві випадки з життя В. Винниченка вам найбільше запам'яталися?

2. До яких витівок вдавав Федько? Чи всі вони схвалені?

IV рівень (творчий)

1. Чи хотіли б ви мати такого товариша як Федько? Поясніть вибір.

2. Поясніть, у чому людяність прочитаного твору.

7 клас

I рівень (рецептивний)

1. Назвіть автора повісті «Захар Беркут»:

а) В. Винниченко; б) І. Франко; в) М. Коцюбинський; г) Т. Шевченко.

2. Пригадайте, як звали сина Захара:

а) Максим; б) Олег; в) Мирослав; г) Богдан.

3. Тугар Вовк мав дочку на ім'я:

а) Стефанія; б) Мирослава; в) Христина; г) Марія.

II рівень (репродуктивний)

1. Дайте визначення понять: ідея твору; сюжет і його частини.

2. Літературний жанр – це різновид творів у літературі, які мають певні ознаки. Назвіть вже вам відомі:

а) поема; б) __; в) __; г) __; д) __.

III рівень (конструктивний)

1. Розкажіть про випадки з життя І. Франка, що його найбільше характеризують (за підручником та іншими джерелами).

2. Які риси громадського життя Карпатської Русі вам більше імпонують?

IV рівень (творчий)

1. Поміркуйте, в чому подвиг Захара Беркута?

Поясніть жанрові особливості твору І. Франка «Захар Беркут».

8 клас

I рівень (рецептивний)

1. Пригадайте, хто автор п'єси «Сто тисяч»:
а) М. Старицький; б) М. Кропивницький;
в) І. Карпенко-Карий; г) Т. Шевченко.

2. Головний герой п'єси «Сто тисяч»:
а) Терентій Пузир; б) Бонаventura; в) Фенноген; г) Герасим Калитка.

3. Що найбільше любив цей головний герой:

а) життя; б) господарство; в) гроші;
г) свою родину.

II рівень (репродуктивний)

1. Поясніть, що спільного в комедії, трагедії та трагікомедії, а що різнить ці поняття.

2. Дайте визначення понять: драматичний твір, епічний твір.

III рівень

(конструктивний / достатній)

1. Розкажіть якої вдачі був І. Карпенко-Карий?

2. Які людські риси він висміював у своїх творах?

IV рівень (творчий)

1. Поміркуйте над сенсом життя головного героя п'єси «Сто тисяч».

2. Яка роль І. Карпенка-Карого у розвитку театру та драматургії?

Відповіді на ці запитання і завдання засвідчують рівень знань учнів, які вони значною мірою здобувають із підручника, тому можуть їх виконати, спираючись на матеріал навчальної книги. Водночас вони покажуть, наскільки учні спираються на цей підручковий матеріал, як уміють його використовувати під час виконання поставлених завдань. Важливою умовою виконання усіх навчальних завдань на уроці літератури є використання підручника, який є водночас хрестоматією художніх творів і літературознавчих матеріалів, до того ж, містить цінні поради учням, як їм діяти, виконуючи завдання.

Виконання контрольної роботи відбувалося у звичайних умовах уроку: для її проведення вчителям рекомендувалося використати 2 години із резервного часу, відведеного навчальною програмою для підсумкових уроків наприкінці навчального року. Об'єктивність діагностики забезпечувалася вилученням особистого впливу вчителя під час оцінювання результатів самостійної роботи, а також уніфікацією засобів дослідження: однакові завдання для школярів кожного класу за аналогічних умов виконання; спільні критерії оцінювання успішності учнів. Точність висновків досягалася кількісними методами їх обробки. Для участі в контрольному зрізі залучалися учні різних шкіл, що підвищувало вірогідність результатів дослідження.

Оскільки завдання контрольної роботи були різного рівня складності, то їх виконання передбачало різні бали: I рівень – 3 бали; II рівня – 6 балів; III рівень – 9 балів; IV рівень – 12 балів.

Перевірка завдань показала, що учні 5–6 класів загалом знають авторів вивчених творів, проте плутають деталі їх змісту (I рівень); знають основні літературознавчі терміни, про які йдеться у підручнику, однак поверхово пояснюють поняття, ними позначені (II рівень); їхня розповідь про письменника нагадує стислу довідку і не передає цікаві епізоди з його життя (III рівень); нестандартні завдання творчого характеру до змісту вивчених творів нерідко залишаються недовиконаними (IV рівень).

Старші підлітки (7–8 класи) тримають у пам'яті більше деталей із творів, що їх зацікавили (I рівень); можуть назвати засвоєні теоретико-літературні терміни, проте не завжди вдало застосовують їх для пояснення вивчених творів (II рівень); наводять окремі випадки з життя письменника, однак не завжди пов'язують їх з розвитком його світогляду та естетичним ідеалом.

Підручник української літератури як для молодших (5–6 кл.) так і для старших (7–8 кл.) підлітків використовується учнями вибірково, без очевидної вправності та системи. Нерідко цьому заважає і вимога вчителя: «Закрийте підручники!», внаслідок чого посилюється опора більше на пам'ять, ніж на

осмислення виучуваного матеріалу та усвідомлення власних розумових дій, спрямованих на його засвоєння.

Загалом, констатувальні результати експериментальної роботи дають змогу стверджувати:

1. Підручники нового покоління з української літератури містять значний змістовий матеріал, відповідний навчальним програмам; автори підручників, хоча й у різній мірі, пропонують на допомогу учням дидактичний матеріал, який сприяє самостійному здобуттю літературних знань і читацьких умінь, дає учням змогу оволодіти необхідними літературними компетентностями.

2. Водночас самостійній роботі учнів з підручником недостає системності та цілеспрямованості. Підручник ще не став активною навчальною книгою, спроможною навчити учнів самостійно здобувати знання.

3. Значна частина вчителів обмежується у навчанні літератури матеріалом підручника, не турбуючись при цьому цілеспрямованим розвитком в учнів умінь роботи з підручником як навчальним посібником.

Наявні рівні вмінь самостійної роботи учнів з підручником (див. табл.) недостатні для виконання вимог навчальної програми до рівня їх загально навчальної підготовки з української літератури.

Наявні рівні вмінь самостійної роботи учнів з підручником (основна школа)

№ п/п	Класи	Рівні			
		Високий	Достатній	Середній	Початковий
1	5 клас	0/ 0%	65/ 18,90%	94/ 27,3%	198/ 57,6%
2	6 клас	0/ 0%	72/ 19,80%	95/ 26,1%	195/ 53,6%
3	7 клас	0/ 0%	75/ 24,60%	105/ 34,5%	159/ 52,3%
4	8 клас	0/ 0%	79/ 26,20%	111/ 36,8%	160/ 53,1%
Всього:		0/ 0%	291/ 22,2%	405/ 30,8%	712/ 54,2%

Результати констатувальних зрізів переконують у необхідності створення спеціальної методичної системи, впровадження якої у шкільному курсі літератури забезпечило б формування в учнів умінь самостійної роботи з підручником і підвищення якості літературної освіти.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової і повної середньої освіти. — [Чинний від 2011.23.11]. — К. : КНТ, 2011. — 80 с.
2. Пастушенко Н. М. Діагностування навченості. Гуманітарні дисципліни / Н. М. Пастушенко, Р. Я. Пастушенко. — Львів : ВНТЛ, 2000. — 130 с.

3. Підласий П. І. Діагностика та експертиза педагогічних проектів : навч. посіб. / П. І. Підласий. — К. : Україна, 1998. — 343 с.
4. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів: Українська мова; Українська література. 5–9 класи. — К. : Видавничий дім «Освіта», 2013. — 160 с.
5. Ситченко А. Л. Методика викладання літератури : термінологічний словник / А. Л. Ситченко, В. І. Шуляр, В. В. Гладишев ; за ред. проф. А. Л. Ситченка. — К. : Ін Юре, 2008. — 132 с.
6. Ситченко А. Л. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх закладах : навч. посіб. для студентів-філологів. — К. : Ленвіт, 2011. — 291 с.

Y. KOSHARA

Mykolaiv

ABOUT THE STATE OF INDEPENDENT WORK OF STUDENTS WITH TEXTBOOK OF UKRAINIAN LITERATURE (basic school)

The article reveals the current state of independent work of students of the primary school with the textbook of Ukrainian literature. Also, it is about the development of literary competence and efficiency of school literary education, which is determined by the ability of students to learn independently, including to work with the textbook. Primary diagnosis is carried out in the «traditional» methods among students of educational institutions. The results convinced in the necessity of creating a special teaching system, the implementation of which in the school course of the literature would ensure the development of students' skills of independent work with the textbook and improving the quality of literary education.

Key words: independent cognitive activity, work of students with a textbook, konstatuval'ni cuts, diagnostics of educational achievements, level of knowledges, level of abilities.

Ю. Н. КОШАРА
г. Николаев

О СОСТОЯНИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ УЧАЩИХСЯ С УЧЕБНИКОМ УКРАИНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ (ОСНОВНАЯ ШКОЛА)

В статье раскрывается текущее состояние самостоятельной работы учащихся основной школы с учебником украинской литературы. Также, речь идет о развитии литературной компетенции и эффективности школьного литературного образования, которое определяется способностью учащихся учиться самостоятельно, в том числе работать с учебником. Первичную диагностику проводят в «традиционных» методах среди учащихся общеобразовательных заведений. Результаты убедили в необходимости создания специальной методической системы, внедрение которой в школьном курсе литературы обеспечило бы формирование у учащихся умений самостоятельной работы с учебником и повышения качества литературного образования.

Ключевые слова: самостоятельная познавательная деятельность, работа учащихся с учебником, констатирующие срезы, диагностика учебных достижений, уровень знаний, уровень умений.

Стаття надійшла до редколегії 17.08.2015

УДК 378.147+373.3

А. М. КРАМАРЕНКО

м. Бердянськ

allakramarenko11@mail.ru

ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ – НЕВІД’ЄМНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У статті розкривається питання екологічної компетентності як необхідної складової професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в умовах євроінтеграції. Проаналізовано різні наукові точки зору стосовно окресленої дефініції, визначено екологічні цінності як складові екологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи та запропоновано напрями їх формування. Екологічну компетентність майбутніх фахівців початкової освіти розкрито як інтегральну особистісну властивість, сформовану на основі здобутих у процесі навчання знань, умінь, норм та цінностей, а також сукупності соціальних практик, які зумовлюють її гармонійну взаємодію з довкіллям у всіх сферах життєдіяльності.

Ключові слова: екологічна компетентність, майбутні вчителі початкової школи, екологічні цінності.

Нині європейський і світовий розвиток освіти характеризується швидким утвердженням так званого компетентнісного підходу, зміщенням акцентів в освітній парадигмі від процесної до результативної її складової, від знеособленої до особистісної орієнтації. Загалом приймаючи й підтримуючи результативну парадигму, слід усвідомлювати її переваги та вади. Наприклад, провідні університети вважають свою освіту відкритою, а тому такою, що не може бути наперед заданою в умовах безперервних, прискорених, нерідко слабо спрогнозованих змін. З огляду на це важко передбачити ті компетентності,

які можуть бути актуалізовані в перспективі. Натомість указана парадигма вимагає, щоб потрібні в майбутньому компетентності як навчальні результати було сформульовано вже тепер. Відповідно, слід шукати баланс, щоб ці результати як стандарти були динамічними, мінімально потрібними та достатньо відкритими.

Однак, учені В. Луговий, О. Слюсаренко та Ж. Таланова у статті «Становлення системи основних понять і категорій компетентнісного підходу в умовах парадигмальних змін в освіті» наголошують, що у вітчизняній теорії й практиці освіти компетентнісний підхід ще